

„A Természet” előfizetési ára
egy évre 6 koronán;
szízes bekötési tábla hozzá 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkeszti és kiadja:

Dr. LENDL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Berlin állatkertje.

Írta: Heller Rezső.

(Folytatás.)

A nagy körút másik oldalán van az u. n. régi tó, melyen európai vadkaesák és hattyúk élnek.

Mór-stílusban épült, minaretos épület az új madárház. Üvegfestményekkel díszített előcsarnokon át jutunk két nézőtérbe, melyek mór ívei és oszlopai fehérszínűek, hogy a madarak és növényesoportok színei annál jobban érvényesüljenek. Motorral hajtott szellőzők friss levegővel, egy márványszökőkút kellő páratartalommal látja el a levegőt. A különösen érzékeny, színpompás exotikus madarak szabad életüknek megfelelő környezetben láthatók; a két nézőtér közt, futhető üvegvolierekben a legkényesebb és legpompásabb éneklők és papagályok laknak; a másik oldalon három sorban egymás fölé helyezett üvegvolierekbe tudományos rendszer szerint 400-nál több madárfajt, köztük 100-nál több papagályt osztottak be, hogy az ornithologus összehasonlítással tanulmányozhassa őket, a nagy közönség pedig fogalmat nyerjen az exotikus madarvilág sokféleségéről.

Igen élénk madárélet képét nyújtja a sirályok háza; az új madárház mellett van a régi madárháznak egy megmaradt szárnya, melyben a szürke, a vörös óriás és a hegyi kenguru lakik. A nagy madárházzal szemben, a körút másik oldalán épült a gazlok japán stílusú háza, melyben 32 rekeszben a gazlok csaknem minden létező faja megvan

Kissé odább a vadjuhok és vadkecskék házat találjuk ép oly ritka, mint értékes állatfajokkal. Első köztük az apa, anya és egy gidából álló mutlon-család; a legkisebb és egyedüli vadjuh hazája Corsica és Sardinia. 1-1 méter hosszú, 0-7 méter magas, szarvai erősek, szép hajlásúak, 4-6 kg. súlyúak. A róka-vörös, alul fehér állat igen ügyes, fürge, jól küszik, de rendkívül félénk is. Az árka, amannál nagyobb, karesűbb, magasabb, szarvait az évi növekedést jelző gyűrűk mint bemélyedések veszik körül. Mind a kettőt a házi juh ősapjának tartják, egy basztardjuk szépen fejlődik. A pödröttszarvú kecske bakját dús söreng és sűrű szakál ekesíti, szarvai 1 méter hosszúak és 1-2 fordulattal hátrafelé csavarodnak. A majdnem kiirtott kőszáli kecskéből az állatkert nagy gondnal (sterilizált tejjel és svájci alpesi szénával) két gödölyét nevelt fel; ezek teljesen kifejlődtek, szaporodtak is, mikor a bak tüdőgyulladásban pusztult el. Itt élnek még a szibériai és a nubiai kecske.

A mutlon-szikla mögött van az elegáns majomház, a következő nevezetesebb lakókkal: 1. A fehér-arezu czipanz Kamerumból, valamennyi emberszábas majom közt a legtöbb „emberivel” bir. 2. Ké: hulumán, a hinduk szent állata, homlokán, pofáján és állán fehéres-szürke merev szőrözettel, ami a kerek fekete areznak komikus kinézetet ad. Hazájában nemcsak a szántóföldekre tör, hanem a házakba is behatol a szent állat és büntetlenül zabál, pusztul mindent. 3. Egész csapat vig fürge czorkófmajom, u. m. a fehérorrú huszármajom, a sarga-fehér szakálú apáca

majom, a fehértorkú czerkóf-majom, a szorecsen-majom, a makakó, a magot vagy a gibraltari vad-majom. 4. A páviánok vagy kutyafejű majmok közt megvan a galléros pávián, riktívörös farkgumókkal, merően szétálló fejszőrözettel, azután az undorító, förtelmes külsejű, dühöngő mandrill, a veresbarna és transvaali pávián, néhány tanulékony kíváncsi és esztalán csuklyás-majom, melyek fejét rövid fekete, hátrahajló szőrözettel, a barátságos fedő. Az állatkert nagy orangutánja 1903-ban tuberkulózisban pusztult el épügy, mint a 70-es évek végén a berlini akvárium híres orangutánja.

A rágeszálók házában a vízi és patakörmű rágeszálókat egyesítették. Első a Marokkóból való tarajos sül; nyaka végig hátranyúló sörtekkal fedett, testének hátsó felét tüskék borítják, ezek közt rövidebb sörtek vannak. A tüskék felborzolhatók és lefektethetők, alsó felét sötétbarna szőr fedő. Igen félénk, ártalmatlan állat, az olaszok faluról-falura járnak vele s pénzért mutogatják. Rokonai a keletafrikai, hátsó-indiai és a szunda-sül.

A hódpatkány, rút állat, félakkora mint a hód, vöröses-barna, szája körül szürke szőrözettel, kerek, sima farkkal. Prémje nutria néven keresett, függélyes helyzetben csak hátsó lábaival úszik, miközben mellső lábait testéhez szorítja. Az elbavidéki hód 90 cm. hosszú szép példány, lapos vastag farkkal, a kanadai hód fényes, gesztenyebarna szőrözettel; a vízi disznó, a legnagyobb rágeszáló, esetlen alakja a disznóra emlékeztet. Ujjai nagy pataszerű karmokat viselnek, testhossza kifejlett állapotában 1 m.; ostoba, lomha kinézésű állat.

Az aguti, másképp aranynyúl, színe aranyárga.

hazája Brazília, csinos külsejű tiszta állat; rokonai a feketehátú, a szürke- és az ezüsthátú aguti. A pettyes paka, nyúl nagyságú, járomcsontja üreges, fakóbarna testének két oldalán öt, fehér foltokból álló csik húzódik végig.

A patagóniai nyúl vagy mona, a rendkívül szaporító tengeri disznócska a gyermekek örömét és ujjongását váltják ki.

Közvetlen a tó mellett, melyet a naiv berliniek vierwaldstätti tónak kereszteltek, van a sertések háza. Rögtön szembeötölő példánya az európai vaddisznó, mellette a sokkal kisebb, beltenyésztés folytán elszűnyült sardíniai disznó és a papua-disznó Új-Guineából. Rettenetes külsejű állat az afrikai varacskos disznó, melynek ormánya elül nagyon kiszélesedett és mind a két oldalán három varacskos kinövésével éktelenkedik. Sörénye a hátán kiszélesedik, szinte a hasig ér. A szomszéd ölbán vörös folyami disznók állanak, fülhegyükön ecetszerű szörpematokkal.

A legritkább állatok egyike a babirusza, melynek felső agyarái nem oldalt állnak ki a szájból, hanem az ormányt felül áttörik és hátrafelé hajlanak. Kicsiny, rövidfejű, csaknem sertésen fajdisznó a kínai törpedisznó, a házi malaczet alig elérő nagysággal.

Ezektől feltűnően különbözik a fehérszakálú pekári; testhossza 1 méternél rövidebb, színe szürkés-fekete, a potán világos folttal, hátán átható szagú váladékok ereszto mirigygyel. Fák gyümölcsével és gyökerekkel táplálkozik, a nőstény csak két emlővel bír. Hazája Amerika; az indiánok vadászszák, bőrét zsákok és szíjak készítésére használják, húsát a szegény nép megeszi.

Nagy indiai pagoda-stilusban épült az elefántok

A faszorban rigó szólítja társait vagy üdvözlő, a hajnalt. A mezőről pacsirta szállt a magasba, köszönteni az ébredést s beljebb az útszéli bokrosban fülemüle esattogja el a búvós búcsúdalát.

Valamelyik közeli faluban megkondul a hajnali harangszó s a suhanó szellő kihozta a hangját a pusztába. Mire ideér, olyan bájosan lágy, harmonikus zsongás támad belőle, hogy kételkedve toppan vissza az ember s elbűvölten áll meg hallgatóni, vajjon csakugyan harangszó-e az s nem-e a természet valami pajkos, de gyönyörű játéka ismét?

Amint a nap első sugara millió mértföldes útját megtéve, leérkezik a földre, esodaerájével megszagattja a foszladozó párázatot. Pár perc alatt teljesen felbukkanik az ég pereméről s két kézzel szórja jobbra-balra kaprázatos, fényes sugárözönét.

A szürkés párafátyol szerteszáll, eloszlik s mikorra teljesen nyomavész, üres helyén keresztül a végtelen menyboltozat tiszta kékje barátságosan mosolyog alá.

S az augusztusi hajnal ihletes esőndjéből kedves hangok hallatszanak.

A tarlókon eddig szétszórtan legelésző fogolyesapátok közt mozgás támad. Az öreg kakas jeladó szavára összehúzódnak.

Közben még szemeznek, ha egy-egy kívánatosabb, kövér húzaszemet latnak. De csak válogatva. Már jóllaktak s most levonulnak a rétre, a vékonyka ér mellé.

Egy futnak. Nem kapnak szárnyra, hisz közel van. A hűvös ital jólesik s többé egész nap nem lesz részük

Ári.

A „TERMÉSZET” eredeti tárcsája. —

irradni készül a hajnal.

Fátyolos szövétnekként ül még a tájon az éjnyészete. Homályosan villan egyet-kettőt a hajnali csillag s halk fuvalom rezdül a lombok között.

Pillanatra elnémul a természet örök hangos szava; az északi láthatár széle egy árnyalattal komorabb lesz s mintha valami nyomott, hosszú sóhaj hallatszanék körülöttem.

A haldokló éjszaka bánatos búcsúszava ez.

Keleten szürkülni kezd; fehérés, ezüstös sáv húzódik lassanként feljebb, a boltozat felé s csakhamar bíborba, majd rózsaszínbe vált át.

Belátni már az egész határt.

Diadalmas, ifjú ragyogással tör elő a kelő nap első sugara.

A fűszálakon, bokrok ágain s feljebb a fák levélzetén megsimulva szazezernyi hatmatesépp rezeg.

Gyöngyelebbel támad valahol, csak akkorra, hogy minden megérzi és megremeg bele.

S hullam kezd a gyöngyharmat letete; a sugárzó napfényben szípekazara pattannak széppel, gyemantos ragyogással, az éjszaka éjszaka tündérmegőnének kaprázatos labdáival.

háza a kert leghátulso részében. Lakója az özvegy-ségre jutott nőtény indiai elefánt (Ramnich), melynek párját, Omárt két év előtt csontszü miatt hurkolással kellett kivégezni. Omár a mostani angol király ajándéka volt, 22 évet töltött a kertben és a 80-as években egy jámbor berlinit alaposan megréft. Ez valami eheto falat helyett ezüst burnószelenczét tartotta feléje abban a feltevésben, hogy Omárt tüsszentésre fogja birni. Omár nem ment lépre; elkapta a szelenczét, orrmányának elegáns meghajlításával szája vitte s mindenestől elnyelte. Négy napig leste kíváncsi természetudósunk a szelenczét, míg nem a mulandóság útján, a gyomorsavtól fényesre étetve, ismét napvilágra került.

Az afrikai elefántot a zeneértő „Mary” és egy 1-2 meter magas him elefántborjú képviseli. Nagy füle, álla és lapos homloka különbözteti meg az afrikai elefántot az indiaitól, de vannak különbségek az afrikai elefántokban is; a keleti vagy szudáni faj fülei előfelé hegyesek, a nyugatié kerek. Egy ujonan beszerzett himet néhány hét előtt szintén szü miatt löttek agyon. Az állatokat medenczében fürösztik vagy befeeskendezik, mit különösen kedvelnek.

Az indiai rinocerosz 3 m. hosszú roppant állat, 1872 óta él a kertben, szarvát minden 5-6 evben elveszti, mire újra megnő. A kéttülkü rinocerosz 3 éves, gyorsan fejlődő példány, ára 20.000 márka volt, naponta kellő mennyiségű kompakt táplálékon kívül 22 liter tejet fogyaszt.

Az amerikai tapir egyszínűen barna, homlokától a válláig terjedő sörénnyel, 3 m. hosszú, 1 m. magas is lehet. Az indiai tapir színe mély fekete, az előbbié-
nél nagyobb méreteket is érhet el. derekától hátsó

benne. A perzselő napsugarak egy-kettőre felszívják az üde harmatot s napközben már nem tanácsos újból az erhez menni s a szomjúságot oltani.

S mikor eltelnek s egy hosszú, forró napra való vizet magukba szednek, jökédvü lololással siet vissza az egész csapat a répasba. Micsoda pompás hely az! A széles, hosszú répalevelek alatt elfeküsznek s úgy hűsülnek naphosszant.

Az öreg kakas még egyet eserrent: együtt van az egész csapat.

Szegény, kedves kis állatok.

Nyugodtan lapulnak a levelek alatt, azt hiszik, biztonságban vannak.

Pedig ha tudnak, hányfelől leselkedik rájuk a fekete halál s mennyi adáz ellenség tör a vesztőkre, futnak, röpködnek és soha meg nem mernének pihenni.

Első az ember.

Mikor julius utolsó napja elérkezik, lazás örömmel veszi elő minden vadászember a puskát, tarisznyát.

Szeretettel ezirogatja végig a kedves jószágot, megnevezeti kívül-belül, remben van-e?

Meg is érdemli. Csodákat lehet tenni azzal a hideg aczéllal, ha összeszokik vele az ember.

Mert egy a bizonyos. Soha sem a puskát a rossz, sokkor szöni hallgat; a vadász nem tud löni! És soha sem a vadász a fegyvere rosszaságával nem meintegeti magát, ha agyanevezett peches napja van.

lábaig szürkés-fehér panyókat visel; vízben szivesen tartózkodik, élete tompán folyik a mocsaras öserdőkben; abba a tigris hoz gyakran rémületes változást.

Az elefántok háza mellett van az egyiptomi stilusban épült és egyiptomi falfestményekkel díszített strucz-ház. Lakói az egyik oldalon az északafrikai, a maszszai és a Togo-strucz, továbbá egypár nubiai, a szenegáli strucz, a másik oldalon a sisakos, az ausztráliai, az egyleffentyűs kazuár, továbbá a nandu és az emu.

A tyükköröndben számos tyükfaj található. A kutyaházban feltűnnek a külföldi fajok: a tibeti, a japán, a pápua-kutya, melynek húsát a benszülöttek megeszik; a déloroszországi juhász-kutya, egy pár újföndlandi, egy német dogge, egy fehér nőtény kék szemekkel, amely, mint minden ily színű és szemű kutya, süket; egy félvérü farkas-kutya, egy pár szamojed-kutya a német délsarki expedicióból.

Ritka és szép madarakban bővelkedik a fączánok és pávák háza. Amazok közt feltűnnek a szarvastyúk vagy szarvasfączán, füle mögött egy-egy húsos felmereszthető szarvaeskával a kínai szarvastyúk; a feltünő alakú légesóvel bíró sakutyúk vagy guán és az Salakú tollakból alkotott bóbítával bíró hokkó. A gyöngytyükből megvannak a keselyüfejü gyöngytyúk, csupasz fej és nyakkal, tarkóján bársonyszerü tollgallérral; a keletafrikai khanga-gyöngytyúk, a bankivatyúk, házityükek öse, a szürke tyúk; a fączántyükek közül a kirrik, a kelits; az ezüsfączán fehér evezökkel és farkkal, fekete bóbítával, piros lábakkal; a pompás színjátékú aranyfączán; a paradicsomfączán, ezüstoffér tollgallérral, fekete harántesikkokkal; a kínai királyfączán barnasárga és fekete tollazattal; Elliot fączánja, a japáni fączán, a mongol örvös fączán,

Ha azonban kedves vendégünk érkezik, rendszerint vasnap délutánra, a fővárosból - kinek pompás, rikító sárga kamásnija, kitünően szabott vadászruhája remekes mestermunkájú s tollas zöld kalapja van, akinek a fegyvere, fegyverszíja, táskája mindig ragyog s már messziről kiáltva hirdeti vadonat-újságát, akkor nyugodtak lehettek kis fogoly-madarak.

Biztosra vehető, hogy az első pihenő alatt, amint összejön a vadászcsor, nagy hanggal magyarázza szerencsétlen szomszédjának, miért, mi okból hibázta el a bizonyára szemközt repült foglyot, hogy ezélezta meg s hogy akadt meg a karja épen az elsütés pillanatában valami-
ben, ami nem is volt s mikép akarta földhöz vágni fegyverét, mikor a kiszemelt vad vígan tovaszállt.

Vagy pedig, eh, ez a rossz puská az oka mindennek.

A következő hajtás alatt új meséket talál ki menteségére, amit természetesen ismét végig kell hallgatni valakinek.

De most, mikor a szegény kis foglyokra veszedelmes emberről van szó, nem ezekről az urakról beszélnek.

Azután sorra jön a tarisznya megvizsgálása, a patronkésztetés s végül egy ezirogatás jut Treffnek vagy Káronak is, amint almosan bóbiskol valahol künn a tornac alatt, unottan kapkodva a szemtelenkedő legyek után.

Nincs kedvesebb partas a nyári és őszi vadászatok alatt, mint a jó vizsla.

(Folyt. köv.)

nyugodt, szőre lesimul és sötét vége látszik, ha izgatott, a szőrök töve látszik jobban s így az állat majd sötétebb, majd világosabb színben tűnik elő. Hossza körülbelül 0,5 méter, hazája Közép- és Dél-Amerika.

A tigrismaeska, alapszíne felül és oldalt fakósárga, alul fehér, két oldalán két sor fekete folt fut le. Ennek nyugati képviselője a chilei tigrismaeska. A pettyes maeska vagy viverra, egész teste pettyes, az arezon és homlokon két oldalsáv és öt középső sáv vonul fel, melyek a háton pettyekre szakadoznak. Ennek kisebb rokona a törpemaeska, foltjai rozsdabarnák, alul világosabbak: hazája India, Sziám, Malakka, Formosa. A vadmaeska, az egyetlen hazánkban vadon élő maeskafaj, rozsdasárga, sűrű bundával, farka nem vékonyodik s esonkán végződik. A házi maeska őse, a kaffermaeska, 50-60 cm. hosszú, fakósárga, fején vöröses, alul világos, bátor, merész állat s patkányok és egerekkel táplálkozik, de a tyúkokat, barányokat is megtámadja. A házi maeskával párosodik.

A sivatagi hiúz, másként karakal, esinos, nyulánk állat, szép szabású maeskafejjel, fülei végén esetszerű szörpamatokkal. Színe a sivatagi állatoké, fakósárga, alul fehéres, fiatal korában foltos: dühös, féktelen állat. A középázsiai hiúz, hazája az Altai-hegység, a kisebb vörös hiúz Észak-Amerikából.

A farkasfélékből megvannak: a dingó, Ausztrália vadkutyája és egyetlen erszénytelen nagyobb emlőse, az indiai farkas leszármazottja: a prairie-farkas sárgás szürke dús bundával, hossza 1 m. Nálánál kisebb az indiai sakál, mellette az arabs sakál, egy újabban leírt fakósárga faj, melynek faji hovatartozósága biztosan meg nem állapítható: ugyanaz áll a kameruni sakál, szumatra sakál és azomáli sakál néven tartott állatokról is. A panyókás sakál, a rókaéhoz nagyon hasonló fejjel, vöröses bundával, hatán fekete panyókával.

Rókafelek: egy egész család pusztai róka vagy korzák, kisebb a közönséges rókánál, nyári szőre vöröses, a téli szőrön a vég előtt fehér rész van, miért is a bunda hol vöröses, hol fakó-fehéresnek látszik: hazája Ázsia. A jeges róka szintén kisebb a mi rókánknál, télen fehér vagy sötét palaszínű: ily kékeszínű bőr ára 120-140 korona. A brazíliai sakál vagy maikong karesű, magas állat, fakószürke, 44 foggal, a boronás sakál bundája fakósárga, fekete keresztcsávokkal.

A foltos hiéna típusa a Togo-hiéna. Ez a kelet-afrikai hiéna szürkésbarna, sötét foltokkal, lábai szürkék: szomszédja egy nyugatafrikai hiéna, világos-szürke, szénfekete foltokkal és arezezal, lábainak alsó fele szintén fekete: a hiéna színe szürke, fekete keresztcsávokkal, valamennyi hiéna közt legkevésbé kártékony.

A menyételléket képviseli az egész Észak-Amerikában elterjedt nyérez vagy mink, a tyúkok és kacsák borzasztó pusztítója, igen ügyes úszó, a leggyorsabb halakra is sikerrel vadászik, sötét, fényes barna szőre alig fehér.

A mészszőrű felső szőrözete világos, alul sötét-szürke, első hátcsávval, mely az egész testen végig fut. Ennek mozgó vadon állat, mellso lábain hatalmas

a tükrös páva. A köztökező rekesszekben a fogoly, a szakális fogoly, a fűri, a tulul fekete, acézlék csillogású tollazattal, fehér tollal, barnavörös üstökkel; a vöcsöktyúkok közül az anambu, rozsdavörös hattal, szárnyain fekete barantsavokkal; azután füles-facának szárvszerűen felálló fülledő tollakkal, köztük a mandzsurni fülesfacan, nyakan keskeny fehér panttal. A közönséges páva, a jávai, a feketeszárnyú és az arguszpáva és végül a tallegallatyuk zárja e szép gyűjteményt. Az utóbbi arról nevezetes, hogy hímje 2-4 taligara való rothadó anyagot kotor össze, ebbe rakja a tojó tojásait, melyeket a rothadás melege költ ki; a fiókák kikelésükkor tollasak, fejlettek, harmadnapra repülösek, szülőiket alig ismerik.

Mind-zek a facának az állatkertben igen jól erzik magukat, mind folyton fiatal nevel, egy részük teljesen szabadon él a nagy forgalom nem zavarja őket.

A kisebb tagúdozó, házában vadmaeskák, farkasok, rókák, boronásak, kacsák, tyúkcsók, vadmacskák, és egyéb állatok, melyek a szőre, tojótojás, és egyéb tulajdonságai miatt is nagy

A madárvédelem történetéről, fontosságáról, a gyakorlati madárvédelem szükségéről.

Írta: *Kakuljevic József.* (Folytatás).

karmokkal, melyekkel igen ügyesen ás. Nagy kedvelője a méznek, de a szárnyasok pecsenyéjét sem veti meg. Hazája Afrika.

A közönséges vidra az ismert sötétbarna prémes állat. testhossza 60-70 cm.; folyók mentén földalatti folyosókban lakik, melyek kijárása mindig a víz alatt van; rendkívül ügyes úszó, hallása, szaglása kitűnő. a halak nagy pusztítója. Hozzá képest óriás a lontra vagy braziliai vidra, mely farkával együtt 1.5-1.7 méter hosszú.

A mosómedvefélék közül itt él a koáti, bundája sötétbarna, 1 méter hosszú, arczorra alul-felül fehér; bogarak, férgek és csigák a csemegéi. Az északamerikai mosómedve sárgás-szürke, felső karja fehéres és ilyen színű szőresomó van füle alatt is. Megnyerő, ürge állat, mozgásaiban valami majomszerű van. Nagyon kedveli a csirkét, galambot, madártojást; táplálékát, mielőtt elkölténé, vízbe mártja és megmossa. E szokása adta nevét.

A hollandi parasztház-stilusban épült, udvarral körülvett juh- és kecskeház nevezetesebb lakói: a sörényes juh, nyugatafrikai házi állat, rövid, sima szőrözettel, mely elől és a lábakon dús, a földig érő sörénynyé fejlődik. A kövérfarkú juh, fara két oldalán zsirpárnakkal bir, melyek közt a fark eltűnik; Közép-Azsiában és Közép-Afrikában roppant számban tenyésztik. Ezeken kívül a kelet-sibériai, a lüneburgi juh; a kecskék közül a törpe, a hosszúfülű, az északkinai és az angora kecske több példánya. Ezek hófehérek, bakok és nőstények szarvakat viselnek, egy állat gyapja 1-2.5 kg.

Körülbelül 30 faj lakja az antilopák házat: előesarnokát szép festmény díszíti, hátsó része zsiráfok tanyája. Kiváló erejű és nagyságú lakója a jávorantilop, valamennyi antilop közt a legnagyobb, hossza 4 méter, súlya 10 métermázsát is elér, világosbarna, a nőstény sötétebb, szarva hosszabb, mint a bikáé. hazája Afrika keleti és déli része.

A fehérfarkú gnu, rút állat, teste a loéhoz hasonlít, szürkésbarna, fehéres sörénnyel, a szügy sörénye barna, a farkszorók vége fehér. Dél-afrikai hazájában már majdnem kiirtott állat, ugrásai és állásai bohó benyomást keltenek. Nálánál erősebb a esikos gnu, fekete esikkokkal, rút kosorral; a fehérszakállú gnu bikája fehér szakált, a tehen hőkát visel.

Az ánoa tulajdonképen nem antilop, hanem törpe tutok, magassága 1.3 méter, hossza 1.7 méter körül, szőrzete sötétbarna.

Folyt. köv.

Livingstone írja, hogy a katangei négerek azt hiszik, hogy halálra mindenki abban a faluban, melyben egy barázdabillegetőt megöltek.

Emin basa arról ír, hogy Középfrika vad törzsei azt hiszik, hogy tűz martaléka az a ház, amelyben megöltek egy barázdabillegetőt, ha pedig az önként hagyja el fészket, akkor ez valami szerencsétlenség előjele.

A *Woljék* néptörzse azt hiszi, hogy fecske, bibicz, galamb, barázdabillegető megöletése által a háziállatok jóvolta szenved. A barázdabillegető megölése Westphaliában is szerencsétlenséget von maga után.

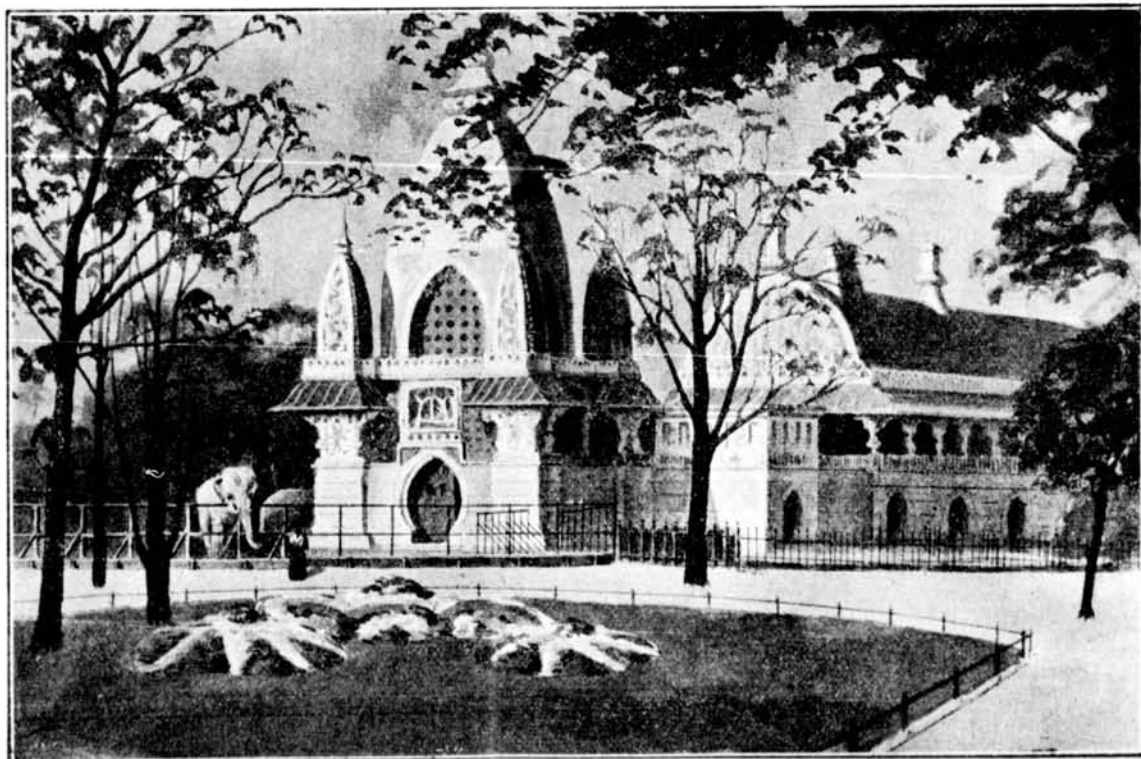
Németország némely vidékén azt hiszik, hogy azt, aki a szarkát letövi, szerencsétlenség éri.

*Aargau*ban szentnek tartják a gólyát és a füsti fecskét és azt tartják, hogy azok bántalmazója nem sokáig él és halála után is megbűnhődik tetteért.

Európában sok helyütt azt tartják, hogy a gólya és fecske megölése szerencsétlenséget okoz. És pedig Tyrolban és Délnémetországban a tehének véres tejet adnak, elsovadnak, villám sújtja a házat, a kínzó apja és anyja meghal, azt pedig, aki a fecskefészket feldúlja, szerencsétlenség éri. Épen így jár az is, aki vörösbegyét vagy rozsdafarkút öl meg.

Schweiczbán, Délnémetországban, Hessenben Westphaliában, Karinthiában, Tyrolban a rozsdafarkú fészkenek szétlülását az istállóban szerencsétlenség követi, sőt a tyroliak még tovább mennek és azt tartják, hogy a bűnös epilepsiába esik, vagy legalább is leég a háza.

A mongolok és rézbőrűek súlyos bűnnek tekintik egy fiatal madár elpusztítását.

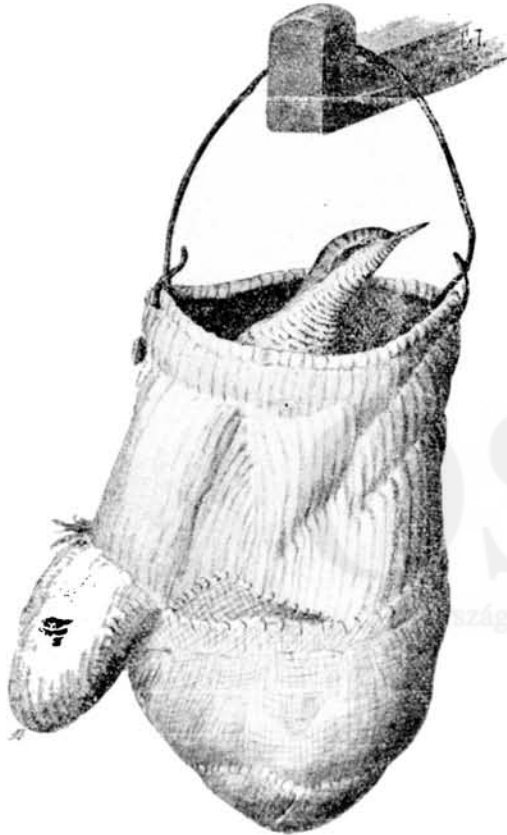

Antilopák háza.

Plinius egyik regéjében elmeséli egy beszélő holló ünnepélyes temetését és hozzáteszi, hogy azt a cipészt, aki a hollót agyoncsapta, a nép agyonütötte.

A porosz törvényhozók már 1720-ban a vadász-törvénynyel kapcsolatosan elrendelték a fülemülék kimelését.

Ma, bár a vallások is magukban foglalják az állatvédelmet, bár törvények és nemzetközi egyezmények, rendeletek biztosítják számukra a védelmet, mégis azt tapasztaljuk, hogy énekeseink mindinkább pusztulnak, számuk gyérül, soraik ritkúlnak, részint a kultúra haladása folytán, részint az emberek jórésztnek durva lelketlensége miatt.

Téli kezyűben fészkek nyaktekercs.

Világos tehát, hogy tenni kell valamit érdekében, létfeltételüket kell biztosítani, szaporodásukat elősegíteni, hogy őket, mint a nagy világegyetem egy-egy részét, tovább fentartsuk.

Itt lévén a második költés ideje, ez ismét alkalom, melyet e célra felhasználhatunk és hogy mennyire szükség van a nemesszívű emberiség beavatkozására, annak bizonyítására álljon csak néhány példa.

A Magyarországon ezelőtt egynéhány évvel megvetett gyakorlati madárvédelem hamarosan tert hódított és ma az országban is mindenütt ismerik már a gyakorlati madárvédelmet.

Midőn ennek alapját nagynevű ornithologusunk, Herman Ottó és Chernel István megvetették és a mesterséges fészkelő odvak alkalmazásának szükségét hirdették, ezt az életből merített tapasztalatok révén tették.

Sokan voltak, akik követték a tanácsot, sőt akadtak egyesületek, különösen hazánk nyugoti részén, Vas- és Sopronmegyében¹⁾, melyek egyenesen a gy-

akorlati madárvédelem meghonosítását és terjesztését tűzték ki célul. Az eredmény nem maradt el, sőt igen szépnek mondható. (Lásd jegyzetben foglalt egyesületek évkönyveit; beszerezhetők az Országos Allatvédő-Egyesületnél Budapest, IX., Ernő-utca 11—13.) Ez eredmény e helyütt nem részletezhető, annyi azonban tény, hogy azokon a helyeken, ahol mesterséges fészkelők alkalmaztattak, hasznos énekeseink nagyban elszaporodtak.

Wocher Lajos eszterházi főerdész a boldogasszonyi *Hangaság* erdőben észlelt egy különös fészkelési esetet. Az egyik erdőőr télen egyizben a kunyhóban felejtette bolyhosbélű kezyűjét. Egy ugyanott lakó másik őr ezt megtalálva, drótot huzott belé és hagymákat helyezett el benne, hogy azokat tavasszal elültesse. Midőn májusban kiment, a hagymákat a földön találta, visszarakta, de csak minden nap megint a földön találta. Ugyanakkor jött ki az az erdőőr, aki ott felejtette annak idején a kezyűt. Megtalálva, mindjárt levette a kampóról és amint belenyúlt, tojásokat talált benne 9 dbot. A kezyűt vissza akasztotta, figyelni kezdett és látta, hogy abban madár költ. Chernel István később megállapította, hogy az ilyen különös módon költő madár nyaktekercs, *Ynx torquilla* volt.

Más esetben azt észlelték, hogy egy fecskéfészkekben 4 veréb- és 5 fecskefióka volt, tehát a veréb- és fecskepár közösen költött egy fészkekben. *Aquila X.* évf. 1903. p. 254.

Közegen, ahol a madarak az ottani egyesület révén télvíz idején különös védelemben részesülnek, fészkelők pedig nagy számban függesztettek ki a város és vidék több helyén, tehát bőven nyílik alkalom a fészkelésre; sőt maga a vidék, eltekintve az alsóbb néposztály durvaságától, alkatánál predestinálva van a madaraknak természetes fészkelő alkalmosságokat nyújtani; mégis mi mindent fel nem használnak, csak hogy biztos otthont, menedéket találjanak. Én magam, ki több éven át a közegi állatvédő-egyesület révén ügyszólván nap-nap után megfordultam Chernel István úrnál és kertjében, mely ügyszólván eldorádója a közegi madárvilágnak s el-elbeszélgettünk madárvédelemről, sokszor láttam, hogy a kertben kihelyezett spargafödőben fészkel egy-egy ezinege; hol a régi várfal üregeiben, meg a kertek szegélyein. Hivatalos utazásaim közepette egyizben figyelmeztetett a hercegi erdőmester, hogy kertjében egy kút esővében, bár a kút használatban volt akkor, ezinegék fészkelnek. A legújabb időben olvastam az egyik közegi újságban, hogy a város legszebb sétányán, amerre a Gyöngyös vize is hőmpölyög és régi fak szegélyezik a hatalmas és szépen fekvő teret, melyen a katonai alreáliskola épült, az egyik utcai lámpatartóban

bár e hely a folytonos forgalom miatt nem mondható nyugodalmasnak — madarak ütöttek fészket. (Hogy milyen madár, arról a lap nem tesz említést, de legnagyobb valószínűséggel ezinegék, mert télen a katonai alreáliskola parancsnoksága nagy gondot fordít a madarak rendszeres etetésére, több etető is van felállítva az intézet parkjában és télen száz száma keresik fel hasznos énekeseink e helyeket.)

Ugyancsak a közelmúltban olvastam egyik német állatvédelmi lapban²⁾, hogy *Morbihan*, az u. n. kis állatkertben az 1870-71. évben elhunyt hősök emlékére 1880-ban felállított síremléken, a német császári koro-

¹⁾ Közeg, Sopron és Szentgotthárdi állatvédő-egyesületek

²⁾ Unser geliebter Volk 21—27

nában egy pintyökecsalád rakott magának fészket. Bár nem valószínű, hogy pintyöke a jelzett madár, mert az nem üregben költő, de mindenesetre jellemző, hogy milyen mindenféle alkalmatosságot keresnek fel a madarak.

Érdekes eset többek között az is, amelyet *Mihályi Caesar* róm. kath. lelkész Mátraverebély *Szentkút* pusztáján észlelt. ¹⁾ Nógrád megye ezen vadregényes helyén a lelkészi lak előtt levő kis nyitott verandán az asztal felett egy lécz volt, melyen egy fecsképar fészket kezdett rakni. Nevezett lelkész félt, hogy ez a lécz részben nem bírja ki a fészket, részben, hogy fészkesinálás közben szemét fog az asztalra esni, a lécz alá tehát galyakat tett, hogy ezáltal a léczen való fészkekészítést megakadályozza. De a madarak ezzel nem törődtek és szépen rakták fészkeiket tovább egy erősebb galyon. Midőn a fészek elkészült, abban költöttek is. Az egyik fecske ekközben az ágon ült, a másik pedig a fészekben (lásd ábrát). Midőn a fiatalok

átkelő hajó kerékdobjába egy fecsképar fészket rakott és miután a hajó legénysége a költő párt nem zavarta, a fecskék, bár a hajó tavasszal járatait megkezdte, fészkeiket el nem hagyták, sőt a járatok közben ki-kirándultak a fészkekből, onnan gyűjtögettek eleséget és fiókáikat is felnevelték.

Számos ily különleges fészkelési esetről talá-lunk adatot, de azok felsorolása nem lehet e leírás kizárólagos tárgya.

Mindezek a felsoroltak, azt hiszem, világosan bizonyítják állításaim igazságát és mindenkit meg fognak győzni arról, hogy itt nem csodákról van szó, hanem arról, hogy a kultúra haladásával mindinkább fogy hasznos rovarpusztító énekeseink száma, de fogy az alkalmatosság is a fészekrakás számára.

Az említett esetek bizonyítják azt is, hogy a madarak, ha a szükség kényszeríti őket, letesznek a félelemről, nem zavartatják magukat semmiféle lárma által, nem hat zavarólag az emberek jelenléte; külön-

Ágon fészkelő fülstű fecsképar.

felesepereáltak, bár a fészek bizonytalanul volt elhelyezve a galyon, azok foglalták el, míg esténként az öregek az eresz alatt üldögéltek. Ősszel ezt a fészket elhagyták és a háztulajdonos legnagyobb esodálkozására és örömeire az 1899. és 1900. években újra felkeresték.

²⁾ Ugyanesak érdekes jelenség, amit Merény községben, Szepesmegyében észleltek. Itt egyik ház szobájában egy füstű fecsképar ütött tanyát. Közben a községben igen sok ház tűz áldozata lett. Egyszer ősz táján említett háztulajdonos is felépítette házát, de szobáját üvegablakok zarták el. A fecsképar következő tavasszal visszatért és addig-addig repdeste körül a szobát, míg bebocsátották és azonnal fészekrakáshoz látott.

³⁾ Egy érdekes fészkelési módozatot észlelt *Hermann Ottó* a budapesti városligeti fővárosi vendéglőben, ahol egy füstű fecsképar az egyik vendégszobában elhelyezett nagy tükör rámaiban rakta fészket; bár sokan fordultak meg a szobában, füst, lárma és esőrómpolás volt, a fecsképar mégis költött e különleges fészekben.

⁴⁾ Más esetben Szegeden észlelte, hogy a Tiszán

ben ezt *M. Th. Liebe* is kétségtelenül megállapította kutatásai közepette, midőn azt észlelte, hogy legtöbb madárfészket és állatot talált a vasuti töltések mellett elhúzódó erdősegekben, bokrokban és cserjékben.

Ez a tapasztalat bátoríthat fel bennünket, hogy nem lesz meddő a fáradság és áldozat, ha módot nyújtunk mesterséges fészkelők alkalmazásával a hasznos madarak elszaporodására.

Epen ezek a tapasztalatok indították Chernel Istvánt és engem arra, hogy agyagból készült, sziklát utánozó fészkelőket is csináltattunk kísérletképen, továbbá a természetet lehetőleg megközelítő etetőkészülékeket és határozottsággal mondhatom, hogy igen beváltak.⁵⁾ Ez természetes is, mert ha már ily különlegességek-től sem riadnak vissza a madarak a létért való küzdelem közepette, úgy csak természetes, hogy még szívesebben keresik fel azokat az alkalmatosságokat, még ha azok emberi kéz által készítették is, melyek az ő természetüknek jobban megfelelnek, az általuk ren-

⁵⁾ Az Országos Állatvédő-Egyesület kiadásában nevem alatt ősszel megjelent „Magyarország madárélelmének története, fejlődése és jelenlegi állása” című munkában pontos, kimerítő adatok találhatók majd.

desen készíteni szokott természetes fészkekkel úgy szólván azonosak. Ezek a kőszegi és soproni állatvédő-egyesületek, valamint *Kühnel Márton* (Kárász, u. p. Szászváros, Baranya m.) által forgalomba hozott fészkelők hosszas megfigyelésekből merített tapasztalatok alapján, a természetet úgy szólván a tökéletességet megközelítő fokig készítettnek és ismételtlen hangsúlyozhatom, hogy azok, ha a kellő utasítás és körültekintéssel megfelelő helyen alkalmaztattak, mind beváltak. A kísérlet nem von maga után nagy anyagi áldozatot. Ezek a fészkelők különösen a kőszegi egyesülettől szerezhetők be. Azok *Chernel István* szakavatott utasítása és személyes felügyelete alatt készültek. A *Kühnel-félék* pedig az Ornithologiai Központ utasításai alapján készülnek. A többi említett helyen készültek is megfelelnek. Tegyenek kísérletet a természet kedvelői: édes öröm lesz a jutalom, mert hisz egyszersmind irgalmassági cselekedet is; aki pedig szereti a fenségesen lélekemelőt, már pedig az istenalkotta természet is az, azok örömet fognak találni abban is, ha látják, hogy nemeslelkű beavatkozásuk folytán gyarapodik a lég vándorainak, az énekeseknek száma, kik gazdaságunkban, kertjeinkben hasznat hajtának és vidám énekükkel gondteltjes életünket, ha csak rövid időre is, felvidítják.

E helyütt köszönetet mondok Herman Ottó úrnak a Magyar Ornith. Központ igazgatójának, hogy szíves volt állításaim bizonyítására ezeket a clichéket rendelkezésemre bocsájtani.

Kukuljeric József
m. kir. állatorvos.

Méhvadászat.

Az újabb állattani irodalomban igen sok érdekes dolgot olvashatunk a méhek szellemi világáról, érzéki képességeiről, háziéletükről. Nagy tudósok és kitűnő gyakorlati emberek vitatkoznak egymással: tud-e a méh önállóan észlelni, érzéki benyomásokat feldolgozni és az így szerzett tapasztalatok alapján cselekedni; vagy pedig egész szellemi élete nem áll egyébből, mint bámulatos érzékszervei útján kiváltott reflexekből.

Valóban, oly esodálatosak a méhek életjelenségei, hogy több komoly természetbúvár a léleknek működését vélte bennük felismerni. A méh „világképe” természetesen más, mint a miénk, mivel mások az érzékszervei: agya másképp működik, mint a magasabbrendű állatoké; abban a másszerű világképben, mondhatnám öntudatban azonban irányítója lehet a méh cselekedeteinek.

Amit most elmondok, persze, nem tartozik a méh szellemvilágának megitéléséhez, de a megfigyelés folyamán találkozni fogunk azokkal a jelenségekkel, amelyek alapján hajlandók vagyunk a méhben bizonyos értelmet feltételezni.

Mikor a méhek rajának, sokszor megtörténik, hogy az egész család büszkén mond a kaputélfának, a régi családi kaptárnak. Gazdúrunk éppen legjavában kolompol az eperfa magasába telepedett méheknek: a királyné egyszerre szárnyra kap, utána az egész nepség és meg se állnak a hűvös, árnyékos erdőig. Az ilyen megszökött raj azután letelepszik egy odvas fában s az erdőben vadon el és szaporodik tovább.

Nagyon bajos volna felkeresésükre indulni, ha csak

véletlenül rájuk nem akadunk az erdőben. Afrikában él egy kakukforma madár, a mézkutató. (*Indicator sparrmanni*.) Ennek az a jó tulajdonsága van, hogy ha embert lát, addig kiabal és nyugtalanodik, míg figyelmét magára nem vonja. Akkor azután fáról-fára repked és emberét elvezeti a méhfészkekhez, ahol mindkét fél bőséges lakomához juthat.

A mi népünk nem is igen törődik megszökött méheivel. Amde az élelmes székely nem hagyja annyiban a dolgot. Székelyföldön, ahol a falvak mind az erdő tövében vannak, bizony sokszor megszökik a méhraj és az erdőben üt tanyát. A nép fölkeresi a vadméhek telepeit, elrabolja a mézet és rendesen bőséges zsákmánnyal tér haza. Én egy öreg székely ismerősömtől hallottam, hogy hogyan megy ez a „méhvadászat”, amint ő nevezte. Az öreg úr nagy vadász volt: negyvennyolcas harcos, ismeri őt az egész vidék és mint kitűnő vadászszimborát, nagyon szeretik. Fáradhatatlanul jár a szarvas, vaddisznó és medve után. De ő azt mondja, hogy egy se olyan érdekes, mint a méhvadászat. Ennyit hallván róla, egyszer, mikor lenn voltam nála, kértem, vinne el méhvadászatra.

Reggel háromkor indultunk neki a harmatos, üde, hűvös őserdőnek. Az öreg úr halkán osztogatta utasításait. „Most mindjárt egy tisztásra, egy erdei rétre érünk, ősém. Ott nézegessen addig, amíg egy méhet meglát, akkor szóljon nekem.” A tisztáson nemsokára csakugyan megláttam egy méhecskét. Szorgalmasan sürgött-forgott a gyönyörű, harmatos erdei virágok körül. Szóltam Aron bátyámnak. „Ez csak erdei méh lehet, — mondá, — már jó messze vagyunk a falutól, falusi méh ily korán még nem jöhet el ilyen messzire.” Azután elővett egy kis tülköt, abban kevés méz volt, én velem pedig egy galyat gyújtott meg. A méz illata szétaradt a tiszta levegőben, a galy füstölt, így közeledtünk a méhecskéhez. Az pedig — a hűtlen — otthagya virágait és repült a tüllökre, mézet szívni. Egyszerre szárnyra kapott és nyilegyenes irányban tovaszállt, be az erdő közepe felé. „No most, — szölt az öreg, jól megnézzük ám az irányt, amerre a méh elrepült, mert arra van a kaptár. A kaptárhoz közeledve, mindig több méhet fogunk látni. A mi méhünk is társaihoz siet, összegyűjti őket és azokat is meginvitálja a dús lakomára, melyet a mi tüllünkben talált. Arra való a füstölés, hogy a füstől már messziről meglássák a méhek a helyet”.

Csakugyan, alig mentünk pár lépéssel tovább, öt-hat méhet láttunk nyilegyenesen felénk repülni. Letelepedtek a mézes tüllökre. Majd ismét szárnyra kaptak és repültek abba az irányba tovább, amerre az első méhet láttuk repülni. Mi is mentünk utánuk. Kis idő múlva már egész csapat jött a mézre. Így mentünk mindig beljebb-beljebb az erdőbe, mindig nagyobb, vénebb fák közé, mindig több és több méhet láttunk, utóljára már mindenfelé zümmögtek körülötünk a méhek. Ekkor az öreg úr megállt és azt mondta: „Itt most nézegessünk, mert itt kell lenni a fészeknek.” Mindaketten figyeltük a méhek repülését, melyik fához szállnak, melyiknél zsonganak nagyobb tömegben. Nemsokára meg is találtuk, amit kerestünk, egy hatalmas, odvas fában. Betömtük a nyilast, szegény méheket kénnel kifüstöltük: így jutottunk hozzá a fészkek gazdag tartalmához, a pompás lépesmézhez.

Nem kell hát a székely embernek az afrikai mézkutató madár se, az ő furfangos eszejárásának

megmutatják maguk a méhek, hogy merre van a tanyájuk.

Másrészt a méhekről megtanultuk kis megfigyelésem alapján, hogy a méh a tapasztalt dolgokra, tényekre valami csekély mértékben vissza tud emlékezni, amint ezt már több tudós bizonyította. Jelen esetben a füst látása már messziről emlékeztette a méhet, hogy ott jó lakoma vár rá, ezért nyilegyenesen tartottak a füst felé. Csekély foka ez a működő, gondolkodó intelligenciájának, de mégis bizonyítéka, hogy a méh bizonyos szerény mértékben tud emlékezni és az emlékezetből okulni. Hogy pedig a méh általában nincs hiájával a szellemi élet kezdeteinek, arra elég példát olvashatunk az irodalomban.

Ifj. Szűts Andor.

Szabad ég alatt.

Ha megkérdeznék, talán nem tudnám hamar okát adni, de rajongva szeretem az erdő, a rét egyszerű növényeit. Azok körében feledem ügyes bajos dolgaimat, megjobbulok, fölemelkedem. Ezt a lelki változást azok az egyszerű virágok idézik elő, melyeket más talán eltaposna, de én észreveszek és szívem egész szeretetével kedvelek.

Kinn járok az erdőn. A tisztáson leheveredem egy rudas tövébe. Az az édes sarjúillat egy másik világba vezet. Elgondolkozom arról a természetről, mely mindnyájunk édesanyja, hatalmas, örök és jó mindenekfölött. Az a sok apró fűszál, melyen fejem nyugszik, elszáradt, hogy tápláléka legyen egy magasabb rendű lénynek. Mintha halálában elszálló lelke volna az az illat, amiben most fürdöm, mely önkénytelenül is arra visz, hogy gondolkozzam arról a világról, melyben az a fűszálcseka élt. Ép olyan az ő világa, mint az emberé. Keletkezik, él és meghal. De nem lesz semmivé ő sem. Illatlelke eloszlik a szellőben, végig kóborolja a réteket, felszáll a felhők magasába, még feljebb-feljebb, fel a természet Urához, teste pedig megszünteti eddigi létét, hogy átalakulva, részekre bomolva, új életet kezdjen az örök változásban. A természet folyton változik és önmagához mégis állandóan hasonló marad. Örök harmónia uralkodik a világi végtelenektől az apró fűszálig, a végtelen nagy ismeretlenről a végtelen parányi ismeretlenig mindenben. A büszke tölgy tövében ott él az apró fűszál. És a faóriás nem fojtja el, nem nyomja el kis társát. Lombkoronájával árnyékot tart felette, öles testével megvédi a pusztító vihar, jégeső ellen. Az a fűszál pedig hálás védencez. Ha már másként nem használhat az óriásnak, saját életét, saját testét adja oda annak, hogy éljen, gyarapodjék és kis utódainak is oly jó gyámja legyen, mint volt neki. Mintha belátása volna annak a két növénynek és tudná, hogy egymásra van utalva, egymás nélkül nem tenyészhet. O, ha az ember is belátná azt, mit a Mindenható beléoltott a természetbe, a növényvilágba különösen, hogy az egyetértés minden nagyság alapja.

Vadászni jártam a Szikó nevű lápon. Ott, ahol a lapinta hűs levelei himbálóznak a zöldes vizen, ahol a moesárvilág királynője, a fehér vizirózsa illatozik. Libegve törtem utat az ölnyi magas sásban, imitt-amott a vadesapást használva útnak, hogy kevesebb erőfeszítéssel hatolhassak előre. Vaddisznó meg szarvas

törte; nem is jár más ezen az úton, mint a vad meg a magamfajta erdőn-mezőn bolygó ember. Haladokhaladok előre, térdig sárban, kötésig vízben.

Végre megszakad a sáserdő, melyből csak a magasra tartott puska csöve villan ki és elérem vágyaim Eldorádóját, a Nagy-Szikó patakot, mely az apró ereket is táplálja. A nap perzselőn süt a sima víztükörre, mely csak imitt amott vet fodrot, amint a vizityúk szaladt végig rajta, vagy egy-egy kacsa evezett be a sás közé. A túloldalon fiatal égeres gyökerei közt locsog a hab. Tovább a vizitők sárga virágai nyílnak büszkén, mint valami szép kaczer asszony. Ők nem félnek a nap hevétől. Kiállják csókját s mintha viszonzoznák azt, amint a kelyhükben maradt vízcseppen villogva, ezer színt játszva törlik meg és verődik vissza a planéta forró, mámoros sugara, csókja.

Ez a természet művészete, mit hűen visszaadni nem lehet, utánozni is csak gyarlón. Hasonlítható-e ehhez az illatos, hangulatot lehelő tarka képhez az emberi művészet bármely remeke? Láttam a Péter-templom remekeit, az antik és új Róma annyi csodaművét; ám egy sorba az ily képekkel merném-e mindazt állítani?

Én tudom érteni a lángelme alkotásait, tudok lelkesedni értük, meg tudok jobbulni általuk; de mi mindez a hatás ahhoz az őserőhöz képest, mely a természet szemlélésekor ragad magával! Jó ideig álltam ott, nem törődve a tikkasztó hőséggel és szívtam magamba a moesarak szépséges világának mámorító hangulatát.

Egyszerre dörrenés hallik. Vezetőm lőtt le egy mellette elhúzó kacsát. Mint egy varázsütésre, meglevenedett a lap. Száz meg száz kacsa csapkodta a vizet, száz meg száz repkedett nyilsebesen ide-oda nagy hápogással. Az a nyugodt sás ott a vizen egyszerre imbolyogni, suhogni kezdett, mintha szélvész korbácsolná. A vizityúkok izgatottan futkostak zombéktól-zombékig, a gémek meg rikacsolva repkedtek körbe-körbe. Dehogy szállnának le tollászokodó helyükre, hisz ott most a halal leselkedik. Úgy lebüvölt ez a kép, hogy szinte feledtem a fegyvert, mely végre is megszólalt, hogy halált, pusztulást küldjön a moesár szabad lakói közé. A napot bárányfelhő takarja el pár percze, mintha a megölt vadak lelke szállt volna ott át jobb hazába, ahol nincs puska és nincs ember, aki a szabadokat üldöznél. A vizet vergődő, halálra sebzett kacsák zavarják fel és én nem mehetek értük. Egy lépés biztos helyemről és a szikó hínárhajú, hűskeblű tündére bosszút állna megölt gyermekeiért. — Lassan elcsendesült minden, csak a víz egyhangú, méla csobogása hallatszott a gyökerek közt, zizegett a sás és kis nádi madár fujta csattogó nótáját, le s fel esuszkalva a nád-szálon.

A h. i. báhonyban jártunk vadászni. Báhonynak hívják nálunk az olyan rakattyás, igres moesarat, melyben víz alig van, de annál több a sár, mely még a legmelegebb nyáron is ritkán szárad ki. Az első hajtás eredménytelen volt. A második hajtásban egy fűzfabokor mellé kerültem állásra. Korhadtt fatörzs feküdt előttem. Leültem rá és vizsgálni kezdtem. Az a fa egy egész kis világ, képviselve van rajta és benne a természet hármass birodalma. Mégis Flóra allama a legvirágzóbb. A háromélű saslevelke mint a tör mered felém. O a hű kapuőr s ha a virágtündér megszólalna

belőle, azt kérdezné: „Barát vagy-e vagy ellenség? Letiporni jöss-e kis államunkat, vagy békét hagyysz gyöngye testvéreimnek?” És ha le akarnám tépni, bizonyára megválna a kezemet.

Ha az emberek is így védenék egymást! De mintha kettévágnák gondolataim fonalát. Nyif-nyaf, a kopók esaholását hallom, amint a reggeli szellő el-elkapja, majd felém hozza a hangot. Felébred bennem a vadász, a gyilkos. Pár pereznyi feszült figyelés után úgy tetszik, mintha recsegést döbögést hallanék jobbfelől. Közvetlen rá két dörrenés sebes egymásutánban. A recsegésből ítélve, tudtam, hogy nagyvad s amint odanézek, látom, hogy egy óriási szarvasbika vágat hátraszegett fejjel, ölesekét ugorva a tisztás túloldalát szegélyező rakattyabokrok felé. Ujra két lövés. A fejedelmi vad megtorpan, ágaskodik, azután mint a nyíl, szeli át a kétöles vajúst. A többi eltakarják a fak. Lélekszakadva futottam arrafelé és amint az árokparti bokrok közül kibontakoztam, ott állt előttem az erdők királya 20 lépésnyi távolban. Fejét egy fiatal égerfának támasztja, tenyérszíni kéregdarabokat horzsolva le arról agancsával. Szája nyitva. Szívet lelket megrázóan bög. Űvegesező szemeiből valami túlvilági megdicsőült tekintet tör elő. Mintha még egyszer utóljára végig tekintené birodalmát. „Erdő, mező, szép suták, játszi pillangók, szent szabadság, Isten véletek”, sóhajtja utóljára. Azután vér tör elő nyakán tátongó sebéből, száján patakokban omlik az élet piros nedve, izmai összerázkódnak, még egy utolsó hördülés hallatszik ziháló melléből, még egy-két lépést tesz tovább. De megtört szemei már nem szolgálják akarátát, izmai nem bírják tovább. Összeroskad. Még egyszer felemelkedik. Ujra összeesik. Vére megszűnik buzogni és szíve megszűnt szeretni. Az első golyó halálos volt.

Egy hang sem hallatszik. Az ember örömet is elfojtja a megilletődés, a szánalom. Az egész természet hallgat. A szellő nem susog, a gerle nem bűg, a virágok búsan hajtják fejüket a természet halottjára.

„Nyugodjék békével”, mintha ezt susogná a következő pillanatban feltámadt szellő, ezt döngné a méh, a szúnyog, erre bölintának a virágok, melyek szomorún üdvözlik új társukat. Ez az új társ pedig egy esomó haragosvörös virág, mely nagy foltokban jelöli a futó, halálra sebzett vad útját. Vervirágok azok. Hamar el fognak tűnni, de jövő tavaszon szebben fog ott sarjadni a fű, nyilni a virág, azok a esemetefák pedig, melyeket az erdők királyának vére öntözött, sudar, magas fákká fognak majd nőni. Lombjuk közt, kis otthonában, rügyfakadás, virágnylás idején kis fülemüle fog zengni, esattogni a természet mindenható Urának hatalmáról, a természet esodáiról, szerelemről és az örök, szent szabadságról.

Kende Zolt.

A természetrajzi gyűjtemények gondozásáról.

(Folyt. es vége.)

II. Növénytani gyűjtemények.

1) A herbarium a legtöbb iskolában főeszet képezi a növénytan gyűjteményeknek. Főbbnyire helybéli gyűjtöktől szerzik meg a tanítesetek préselt növényeket, vagy pedig a tanár készíti azokat a tanuló, segítéségével; s ez helyesen van így, mert a gyűjtés azokat a növény-

ban a vidéke növényeire van szüksége. A jól készített herbariumok nem sok gondozást igényelnek s így leginkább csak arról kell megemlékezni, hogyan készitendő tehát a préselt növénygyűjtemény: természetesen ebben is csak a legegyszerűbb módot tárgyalom és csakis az iskolai gyűjteményekre vagyok tekintettel. A növények gyűjtéséről, azok hazahozásáról és előkészítéséről szintén nem szólhatok e rövid értekezés keretén belül*) s talán főlesleges kifejtennem, hogy lehetőleg csakis tanulságos példányokról kell gondoskodni.

Magával a préseléssel kezdem. A növények közül kiválogatjuk azokat, amelyek a préseléshez legalkalmasabbak, amelyek tanulságosak, frissek, lehetőleg virágot, gyökeret, hagymát, termést is mutatnak és tipikusok stb.

Ezeket olesó, szürke, durva itatós papiroson kiteřitjük rövid időre, azután más itatós papirostra teszszük át, szépen elrendezzük rajta és alul-felül bőven látjuk el szürke itatós papprossal, azután hirtelen meg erősen préseljük. Másnap kivesszük az itatós papirból és áthelyezzük a növényeket fehér, simább itatósba: ha szükséges, újból elrendezzük, vagy kijavítjuk a növényeket és ismét bőven látjuk el alul-felül durva papprossal: most már csak gyengéden préseljük: azután mindennap felváltjuk az itatós papírost friss száraz lapokkal, mindaddig, míg a növény teljesen megszaradt. Némelyik növényt 10-szer, 20-szor kell így atrakosgatni száraz itatós papírosba. Ezzel elérjük azt, hogy a növény minden egyes része megtartja a színét (még a szírmok is) s hogy a préselt példányok minden tekintetben megfelelnek. Az így préselt növényeket azután fehér lapokra teszszük át: használjuk és ajánljuk e célra a fehér esomagoló papirból vágott papírlapokat: ez teljesen megfelel és nem drága. A növényeket rateszszük és két-három helyen keskeny papírszalagokkal odaerősítjük: sok helyen odakötüni a papíroshoz, vagy pedig egészen odaragasztani a növényt nem ezélszerű. Muziumi gyűjteményekben a növényeket nem is erősítik oda a papíroshoz, de iskolai herbariumokban ajánlatos az odaerősítés. Minthogy a növény egyszerre nem mutathatja mindazokat a részeket, amelyek azt tanulságosabba teszik, azért külön is gyűjtjük például a terméseket stb-t és utólagosan hozzápótoljuk azokat. Egy lapra csak egy fajt teszünk és ellátjuk megfelelő etikette-tel, amelyre a nevet, a dátumot, termőhelyet ráírjuk.

A lapokat körülbelül 10-25 cm. nagyságban ajánljuk: nem ezélszerű azokat könny alakjában összekötüni, jobb ha külön-külön maradnak és a növényrendszer csoportjai szerint lemezpappirosból készült mappákban lesznek elhelyezve. Minthogy az iskolai herbariumban elég 150-200 faj, azért rendszeren 3-4 mappával beérjük. A mappa valamivel nagyobb legyen, mint a papírlapok: nem szabad tulságosan összeszorítani, de mindig össze kell kötüni, mert különben elporosodnak a növények.

Leginkább art a herbariumoknak a por és a nedvesség. Por ellen úgy védhetjük, ha a mappákat megfelelő tokokba, nagy skatulyákba teszszük: terjedelmesebb gyűjtemények természetesen megfelelő szekrényekben

* Részletesenben szól erről „Gyűjtés a természetrajzról” c. könyvünk 60. oldalán.

helyezendők el. A nedves gyűjteménytermekben csakhamar megpenészednek a növények: mihelyt penészt veszünk észre a herbariumban, azonnal a szárításhoz kell látni, a növényeket kiteríteni, a termet szellőztetni. Használatban néha egyik-másik növény részei letöredeznek, ilyenkor ragasztással segítünk. A penészt és port letöröljük. Ha nem nagy a herbarium, akkor annak rendbentartása és gondozása nem nehéz feladat.

K) A virág-, gyümölcs-, gombautánzatok különös gondozást nem igényelnek. A virágmintáknak többnyire már van talpa s így könnyen felállíthatók; a gyümölcsminták apró esészekbe helyezhetők: ilyen esészek papírkereskedésben kaphatók, olesók. A gombautánzatokhoz rendszeren nem kapni kész talpakat, azokat meg kell rendelni. Mindezeket csak a töréstől kell megóvni.

L) Egyéb növénytani gyűjtemények, amilyenek a termés-, mag- és rügygyűjtemények, rendszeren nem szerezhetők meg pénzen, azokat többnyire a szaktanár gyűjti össze. A terméseket és magvakat részben droguüzletekben lehet beszerezni. Ezek eltevéséhez ajánlunk megfelelő nagyságú hengerüvegeket. A rügy-gyűjtemények többnyire alkalmasan szerezhetők meg készen. Sem ezek, sem az előbb említettek nem igényelnek különös gondozást. Ugyanez áll a fahasábok gyűjteményéről is. Ezeknél arra ügyeljünk, hogy kérgöt, gyalult, hasított felületet és tangential, vagy radial meg baránt metszetet mutassanak.

III. Az ásványtani gyűjteményekről.

Ezekről legrövidebben írhatunk, mert az iskolai ásvány-gyűjteményeknek alig kell különös gondozás: röviden csak a következőket emlíjük meg: Az ásványok és kőzetek lehetőleg tipikusak és tanulságosak legyenek: ritkaságokra, variációkra stb. az iskolai gyűjteménynek nincsen szüksége; az egyes darabok ne legyenek kicsinyek: leginkább ajánlható a 9x6 cm. formátum. A legtöbb iskolának nagyobb ásvány-gyűjteménye van, mint amilyenre szüksége volna s ez onnét ered, hogy különösen ásványokat kapnak az iskolai múzeumok ajándékba. Ezekben az ajándékokban azonban ritkán van köszönet, mert ritkán felelnek meg az oktatás céljának.

Az ásványoknál szintén nagy gondot fordítunk a helyes és pontos adatokra, amelyek megfelelő czédulákra irandók. Legezélszerűbb az ásványok alá fekete, egyszerű deszkatalpakat tenni és az egész gyűjteményt lépcsőzetszerűen fokokra osztott, sekély, ferde, üveggel borított szekrényekben elrendezni. A milleniumi kiállításon (az oktatásügyi pavillonban) ki volt állítva egy normális középiskolai ásvány-gyűjtemény, amely általában elismerésre talált (*Thomák Edu* tanár készítette.) Gimnasiunmainknak, reáliskoláinknak különösen ajánlhatjuk ezeket a normális ásvány-gyűjteményeket, — polgári és elemi iskolák részére kisebbek is készülnek és minden tekintetben megfelelnek. Kisebb ásvány-gyűjtemények, pld. az elemi iskoláknak valók, czélszerűen fiókokra osztott skatulyákban helyezhetők el.

A budapesti akváriumról.

Mint hogy a részvénytőke biztosított, a részvénytársaság megalakulása volna most az első feladat, amely azonban még egy-két hétig különböző adminisztratív s az aláírások meg pénzbeszedések körül való munkálatok elvégzése miatt késik. Mindamellett serényen folyik a többi előkészítő munkálatoknak a teljesítése.

Elkészültek a tervek, melyeket *Fischer József* és *Németh Lipót* budapesti műépítésszek terjesztettek be és felülbíralva, *Eckermann Béla* műszaki tanácsos és *dr. Neuschlosz Kornél* műépítész szivessége folytán abszolút értékseknek tanáltattak; különben is általános tetszését nyerték el eddig mindenkinek, aki csak látta azokat. Legközelebb képekben be fogjuk azokat mutatni t. olvasóinknak is.

Eredetileg a József-térnek a Fürdő-utcával határos részére terveztük az akváriumot, amiről egy előző számunkban már írtunk is. Mint hogy azonban még ennél is jobb helyet találtunk a főváros egyik legelőkelőbb és legforgalmasabb útján, az Andrassy-úton, azért eredeti tervünket megváltoztattuk e tekintetben és folyamodás útján fordultunk a székesfőváros tanácsához és közgyűléséhez, hogy engedje meg nekünk az akváriumot a Gyár-utczának az Andrassy-útra szélesen betorkoló részébe építenünk. Reméljük, hogy ez a kérésünk teljesített fog, mert általában jóindulatú támogatásban részesülnek terveink. Azután rögtön belefoghatunk a való munkába, amiről annak idején szintén jelentést fogunk tenni tisztelt olvasóinknak, kik közül oly sokan lelkesen karolták fel az akvárium ügyét kezdettől fogva.

Vadászok, természetbarátok és kirándulók szíves figyelmébe **ajánlom**

kitűnő minőségű, garantált tiszta, híres

„Baglasi“ vörös boraimat,

melyek évtizedek óta erős votélytársai a ménési és villányi vörös boroknak.

Szállítom úgy palackokban, mint hordóban a legkisebb mennyiségben is az ország minden részébe.

Mintákkal és árajánlatokkal készséggel szolgálok.

Dörner István
Somogy-Kéthely.

Bekötési táblák

lapunk most befejeződő VIII. évfolyamához, valamint a régebbi évfolyamokhoz is 2 koronájával kaphatók.

Teljesen kifejlett

uhu

eladó. Czím: Naszke József, Csik-Szt.-Márton.

Régebbi évfolyamok

kiadóhivatalunkban megrendelhetők.

Dr. Lendl Adolf preparatóriuma

Telefon 194.

Budapest, II., Donáti-u. 7.

Telefon 19.

A tisztelt vadászközönség szíves figyelmébe ajánljuk

PREPARÁLÓ INTÉZETÜNKET.

Gondos, művészi preparáció, tartós munka, jutányos árak.

Az állatok lehetőleg friss állapotban és nyuzatlanul küldendők be, annak megjelölésével, hogy miképen kívánják azok preparálását (állványra, falra, szőnyeg, fali dekoráció, táblétára, nyitott vagy csukott szárnyal, stb.)

Nagyobb emlősök (például medve, zerge, farkas, stb.) kizsigerelendők; csak 10 kilónál nehezebb csomagok küldendők vasúton (gyorsárúként).

Pontos címet és esetleg vasuti állomás megjelölését kérjük.

MAGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET

FELDMANN GYULA

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17 23.)

Minden irányu iskola t. vezetőinek, tanárainak és tanítóinak szíves figyelmébe ajánlja

hazai saját gyártású

fizikai, kémiai, természetrajzi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakoszerű tanácsot és tájékoztató költségvetéssel szívesen szolgálunk iskolák felszerelése alkalmával. Újabb szerkezetű tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; mezenkénti és üvegtechnikai precíziós munkákat elfogadunk.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

A m. kir. Vallás- és Közoktatási Minister a Feldmann Gyula-féle physikai és chemiai tanszergyárat és üvegtechnikai intézetet az enémü beszerzési forrásokól ajánlott hazai czégek közé utólagosan felvette. (Hivatalos Közlöny X. II. 229.)

A m. k. Vallás- és Közoktatási Minister Feldmann Gyula budapesti tanszergyáros által készített természetrajzi eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt physikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népiskolák számára tanszerből engedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette. (Hivatalos Közlöny. X. 17. 360.) (40782 - 1902.)

Vadászok

nem taplalhatják kutyáikat semmi-
féle más eledellel jobban, mint a

FATTINGER-FÉLE

húsrostos kutya-lepénynyel.

A legjobb és legelőszokott eledel, amely egy máj napig a legjobb fajta kutya számára legelő eledelnek való. Használnak és marhák és ebek eledelét is. A kutya eledelét szőlő eledel után szép és erős testűek, cipek és egészségesek. Az eledel az etvágyat erősíti.
A legnagyobb csomag a Fattinger-féle húsrostos kutya-lepénynyel az egyszerű, trüzt, kollektív, kezes és a fát csomag. Csak 22 korona, 5 kilós postacsomag 22 korona bérmentve. A kutya eledelét naponta az eledel könyvecskét, melyben minden más Fattinger-féle eledel, a nap kutyák baromfi húsok, malacok számára szőlő eledelét ingyen küldjük.

FATTINGER ÉS TÁRSA

állati eledelgyára. Bécs. Wieden.

Több mint 200 első díj!

Utánzások értéktelenek!

Mint szőlőnagybirtokosok

ajánljuk kiváló minőségű hordó- és palackborainkat, melyek mint a ménes-magyarádi borvidék **gyoroki**, valamint a család **vadkerti és vámospércsi** nagy kiterjedésű szőlőbirtokainak kifogástalanul tisztán kezelt saját termésé kerülnek forgalomba.

Ezen borok kitünő voltáról számos elismerő levél tesz tanúságot, egyebek között a következő: „A nekem küldött jó borokkal minden tekintetben igen meg vagyok elégedve s így azokat minden vadászembernek szívesen ajánlom”. Novotny J., cs. és kir. szab. fegyvergyár, Prága.

Kívánatra borminták küldetnek. Árjegyzékek ingyen és bérmentve állnak rendelkezésre.

Andrényi Kálmán utódai

Aradon.

Kezdődik az őszi vadászat.

Tisztelettel ajánljuk preparáló intézetünket a vadászó közönség szíves figyelmébe.

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára, kitünő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Cím csakis: BUDAPEST, VI. ker., Hajós-utca 32. szám.

Jutányos árak.

TELEFON 18 39

Jutányos árak.

WOMAN
MAGAZINE

Hajós-u. 32.

A FELMÉRÉSZEK készítése és a kiadóhatalma Budapest, II., Donáti u. 7. dr. Lendl Adolf intézeténél. Nyomatott könyvnyomdájában: Bécs, Aradi utca 6.

